

ASSAIG

E.M. Forster, *Faros i Farelló*.  
Una evocació d'Alexandria.  
Traducció i pròleg de Manel  
Forcano. Proa.  
Barcelona, 2002.

Una ciutat amb història no desapareix mai. La mà humana construeix i destrueix però el mar i la memòria guarden sempre alguna cosa d'allò que va existir amb puixança alguna vegada. I després queda, sobre la desolació, la vida de cada dia, l'agitació del contacte social, les transaccions i els viatgers malalts que avancen amb la nostàlgia de reconèixer aquell món *descreat*. Al capdavant, qualsevol mite pot sorgir de l'error o de la ficció, com passa en la literatura. I tal com assegura Rilke, hem de demanar al cor de cantar els jardins que no coneixem. En èpoques passades eren els trobadors aquells que manifestaven la necessitat d'estimar un amor de lluny. Ara mateix, un altre poeta, traduït per Manel Forcano, Pinkhas Sadé, ens explica com d'inútil pot ser realitzar un viatge a la Xina. Perquè, de fet, els motors que estimulen la nostra imaginació tenen un suport ben aliè a la veritat i a l'escriptura. Quedar-se a casa i llegir, llegir sobre la mentida de Menelau, que va confondre el nom de Faraó pel de Faros, ens atorga un extens i valuós paisatge impossible de trobar: l'Alexandria de l'Antiguitat.

**PEDRES I FUM D'ALEXANDRIA**  
L'evocació de Forster és a mig camí de la història i la recreació narrativa, amb una prosa impecable. Fixat en el detall de la història, va fent cales diverses en l'avançar de la metròpoli hellènica: grecs, jueus, àrabs, viatgers anglesos... tot plegat un tast intel·ligent i amè de la

# Pedres de Menelau

SUSANNA RAFART



Aquest llibre d'E.M. Forster està a mig camí de la història i de la recreació narrativa

seva gran guia d'Alexandria, compartida en les seves valuoses converses amb Kavafis. Imaginem dos escriptors brillants tancats en una habitació enmig de la ciutat, no de la ciutat real, sinó de les ciutats que ha anat sumant la història i que són la defensa de les paraules. També una defensa de la poesia.

Un dels episodis que explica Forster és el de la traducció grega de la *Biblia dels Setanta*, així com alguns fets relacionats amb el desenvolupament del cristianisme i d'altres de posteriors, com la caiguda de la ciutat a mans dels àrabs l'any 642. La història de la construcció del mític far, les anècdotes de Filó, els conflictius episodis d'arrianisme o el succés de sant Ata-

nasi s'expliquen en els punts culminants de les respectives històries d'una forma propera i gairebé novellada però amb la concisió d'anar a l'essencial. Aquest gruix conforma la primera part del llibre, l'anomenada *Faros*.

Quant a la segona, *Farellons*, el mateix títol ja ens situa sota l'ambient d'un anecdotari diriem menor i més actual: viatgers i viatgeres, o el mateix autor, entorn d'unes experiències quotidianes, a mig camí entre el turista i l'habitant temporal i coneixedor de la quotidianitat d'un món exòtic. Forster havia viatjat a Alexandria amb la intenció de fer serveis per a la Creu Roja en l'inici de la Primera Guerra Mundial. El compromís, que havia de durar uns

mesos, s'allargà al voltant de tres anys. La ciutat se li va anar fent acollidora i, en la seva biografia, suposà un moment d'equilibri personal. Juntament amb Lawrence Durrell i Konstantinos Kavafis –a qui descobrí per al públic europeu–, Forster va donar la imatge literària de l'Alexandria contemporània. Especialment fecund és el darrer assaig breu, el dedicat a la figura del poeta grecoalexandri. I ens ofereix un testimoni impagable de les seves converses: "Tracta de la perfídia de l'emperador Aleix Comné l'any 1906, o bé de les olives, de les seves possibilitats i el seu preu, o de George Eliot, o dels dialectes de l'interior de l'Àsia Menor". D'altra banda, fa reflexions interessants sobre el

tipus de llengua escollit per l'autor, sobre la tria del grec demòtic; i valora una poesia escrita des del món interior, capaç de vertebrar una nova evocació de l'antiga Grècia.

Nostàlgic a causa de la memòria devastada, Forster mateix fa un valuós exercici de donar forma a les pedres desaparegudes. Amb tot, aquesta fou només una etapa de la seva vida nòmada: l'any 1919, Forster marxa a l'Índia, l'experiència de la qual quedarà reflectida en la famosa novel·la del 1924 *Viatge a l'Índia*.

**LA TRADUCCIÓ**

Manuel Forcano, com exposava Josep Piera en la presentació del llibre, és un poeta alexandri més. S'ha interessat per la literatura hebrea, ha traduït Amikhai i Sadé, i ha ampliat el seu interès sempre renovador i fresc sobre l'arc mític d'un orient ric de tradicions i bagatge. La sensualitat de la seva poesia ens diu molt de tot aquest periple personal. Ara, com un més dels nostres viatgers alexandrins, aquells primers mercaders i navegants a qui el rei Jaume atorgà de fer transaccions comercials, recerca el món literari que salva les llums d'altres civilitzacions de l'oblit. Però aquest neoalexandri no va a buscar els objectes, ni l'arqueologia improductiva que descobreix al sol el passat i el tanca després amb una reixa, sinó que ens llegeix el record dels setanta savis traduït en grec la *Biblia*: canvia pedres per paraules i basteix amb les seves traduccions una aventura intel·lectual molt exigent.

Cal recordar, com ho remarca l'autor del pròleg, que aquest text és ben desconegut i fins i tot rar, molt poc traduït a altres llengües des de la seva primera aparició l'any 1923. El fet que el tinguem en català és un goig per als viatgers de debò i per a aquells que com Rilke s'apliquen a estimar l'inconegut.

POESIA

Andolin Eguzkitza, *Quan plou en les entranyes*. Brosquil Edicions. Sagunt, 2001.

L'editorial Brosquil ha completat en poc de temps un catàleg inicial de poesia que reflecteix, de manera convincent, la vitalitat de la producció poètica actual al País Valencià. El criteri ha estat combinar poemes joves (Bernat Blanch i Joan Carles González) a la vora d'altres elements d'un prestigi ja contrastat: poemes veterans com Miquel de Renzi, reedicions de llibres exhaurits com *L'hivern remot*, de Ramon Guillell, i traduccions, com aquest *Quan plou en les entranyes*, de l'escriptor basc Andolin Eguzkitza (Santurtzi, 1953). Un llibre al qual, confiem, li'n seguiran d'altres que comencen a paliar la manca de traduccions al català dels escriptors que, en euskera i també en

gallec, treballen amb profit en cadascun d'aquests àmbits. El fet, a hores d'ara, és que, al marge dels inevitables Atxaga i Rivas i d'alguns autors de narracions infantils i juvenils, la presència d'aquestes literatures als catàlegs de les nostres editorials és ben escassa.

Andolin Eguzkitza exerceix de professor de lingüística general a la Universitat del País Basc i és president de l'Associació d'Escriptors en Llengua Basca. Ha publicat dos llibres de poesia i tres novel·les, així com una traducció antològica a l'euskera de quaranta poemes de Kostandinos Kavafis. La traducció antològica dels dos poemaris l'han duta a terme l'escriptor Manel Alonso i el mateix autor, amb la col·laboració de Vicent Berenguer.

D'entrada, la incorporació acarada de les versions dels poemes en l'original basc i en català ja posa de manifest d'una manera ben visual la impossible fidelitat de tota traducció. Més encara tractant-se de dues llengües d'arrels tan distintes que no permeten segons quines identitats, si més no fonètiques. Potser per això, els traductors han optat, sempre que ha estat possible, per seguir el criteri de la literalitat: per salvar el sentit a canvi de sacrificar-ne els elements sonors. Una opció que, si bé comprensible, en ocasions despulla excessivament el text de determinats valors poètics.

La matèria dels versos d'Eguzkitza és ben primària: l'amor i l'amistat són els temes que predominen. I és d'aquest nucli original que se'n deriven

d'altres com ara la solitud, el desig i la traïció. Així mateix, les imatges que fa servir remetent gairebé sempre a elements provinents de la natura: la mar, el vent, la grisor nuvolosa dels dies, els rierols. Un paisatge, el rural, que, sense caure en idealitzacions anacròniques, sempre és vist com una mena de paradís on cercar refugi: l'únic lloc on és possible la plenitud. Per contraposició, l'urbs és l'indret en què troben recer la immundícia, la degradació, la desesperança. En una Euskadi profundament industrialitzada, la veu d'Andolin Eguzkitza proclama la supremacia verge de l'herba de les muntanyes, de les ones, de la pluja. I s'agraeix que no ho faci des de l'enyor florit d'uns temps millors que mai no han de tornar. Ben al contrari, els

# Els paisatges de l'ànima

VICENT USÓ

versos del poeta basc traspuen un optimisme ben actiu, enèrgic, que invita sempre a passar a l'acció. Poemes com ara *Tinc un amic* i *Sobre aquest pont* reivindiquen que cal moure's, que cal lluitar, que és possible l'esperança, si no badem. Una causa, la de guanyar el futur, que potser resulta massa innocent en els temps que corren, però per a la qual Eguzkitza es guanya, amb un llenguatge ben directe, la compllicitat del lector.

És, doncs, aquest, un poemari de geografies, de paisatges, de boires i de vents, de salnitre i de rius, d'herba i de núvols. Però aquesta n'és tan sols l'aparença. Sota la capa verda de l'herbam, sota el so del lliscar relaxant del corrent, s'intueix ràpidament que la geografia que retrata el poeta és, en el fons, la imatge emmirallada d'un paisatge més íntim: el de la pròpia ànima. I és, precisament, aquest joc d'espills un dels valors millors d'una obra que, en altres aspectes, resulta excessivament primària.